

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1902, kl. 1 e. m.

Utlåtande, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1902 åt en del tjänstemän och betjente m. m. (S. A.)

I den af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t föreslagit, att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 4 sistlidne januari angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjente, å extra stat för år 1903 måtte anvisas såsom förslagsanslag under:

andra hufvudtiteln	(punkt 19:o)	kronor	80,000: —
tredje	d:o (» 12:o)	»	4,200: —
fjerde	d:o (» 43:o)	»	532,417: —
femte	d:o (» 42:o)	»	170,000: —
sjette	d:o (» 37:o)	»	1,200,000: —

Transport kronor 1,986,617: —

			Transport kronor	1,986,617: —
sjunde	d:o	(»	27:o)	» 200,000: —
åttonde	d:o	(»	125:o)	» 450,000: —
nionde	d:o	(»	40:o)	» 85,000: —
				<hr/>
				Summa kronor 2,721,617: —

Tillika har Kongl. Maj:t (under punkt 43:o, femte hufvudtiteln) föreslagit Riksdagen medgifva, att dyrtidstillägg i enlighet med samma grunder måtte för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft dels en af justitieombudsmannen i dennes embetsberättelse (sid. 124 och 125) gjord framställning, att Riksdagen måtte för beredande af dyrtidstillägg åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen för år 1902 anvisa ett belopp af 850 kronor, dels inom Andra Kamraren i ännu väckta motioner af *A. H. Göthberg* (n:o 49) och *O. G. Eklund* (n:o 124).

Uti åberopade protokoll öfver finansärenden den 4 januari innevarande år har statsrådet och chefen för finansdepartementet till en början erinrat, hurusom Riksdagen, enligt skrifvelse den 14 maj sistlidet år, uppå Kongl. Majts proposition, för beredande af dyrtidstillägg för år 1901 åt en del tjänstemän och betjente inom de olika departementen jemte dertill hörande embetsverk, kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat för år 1902 anvisat särskilda förslagsanslag till följande belopp, nemligen:

under andra	hufvudtiteln	kronor	80,000: —
» tredje	d:o	»	3,500: —
» fjerde	d:o	»	600,000: —
» femte	d:o	»	170,000: —
» sjette	d:o	»	1,200,000: —
» sjunde	d:o	»	200,000: —
» åttonde	d:o	»	450,000: —
» nionde	d:o	»	85,000: —

att utbetalas med iakttagande, att för beräknade af dyrtidstillägg skulle gälla följande grunder:

1:o) Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

2:o) Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjente, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för år 1901 uppgå till högre belopp än 7,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjente, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete år 1900 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor.

3:o) Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjente, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o) Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Der aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del deraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare vid universiteten och allmänna läroverken, i hvilkas aflöning ingå jemväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i näst föregående moment sägs, bestämd att minst uppgå. Dyrtidstillägg må äfven beräknas å sådan inqvarteringsersättning, som vid vissa arméns truppförband utgår af kommuners medel.

5:o) Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner:

lön;

tjänstgöringspenningar, deri inberäknadt häradsskrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar;

kontant bostads- och inqvarteringsersättning;

arfvode;

beklädnadsersättning vid armén och flottan;

med lön likstaldt lönetillägg; samt

dagaflöning vid armén och flottan.

6:o) Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nemligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, derest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o) Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

Efter att hafva meddelat, att Kongl. Maj:t under den 31 maj 1901 utfärdat kungörelse angående dyrtidstillägg för samma år åt en del tjänstemän och betjente, omförmälde departementschefen vidare, att Kongl. Maj:t

den 25 påföljande oktober till statens embetsverk och myndigheter aflåtit ett cirkulär, deri anförts, att i anledning af derom hos Kongl. Maj:t gjorda framställningar sistlidne Riksdag beviljat dyrtidstillägg för år 1901 åt en del tjänstemän och betjente, samt att, enär under den tid, som förflutit efter beviljandet af berörda dyrtidstillägg, några afsevärda förändringar i lefnadskostnaderna icke syntes hafva inträdt, det kunde förutsättas, att nästsammanträdande Riksdag på framställning af Kongl. Maj:t komme att bevilja dyrtidstillägg äfven för år 1902; och då, under förutsättning att de förhållanden, som framkallat behovet af dyrtidstillägg, komme att fortvara någon längre tid framåt, sagda behof syntes böra tillgodoses på mera stadigvarande sätt än genom ett år för år beviljadt dyrtidstillägg, anbefaldes statens vederbörande embetsverk och myndigheter att hvar för sin förvaltningsgren före utgången af maj månad år 1902 till Kongl. Maj:t inkomma med utredning, huruvida under ofvan angifna förutsättningar för tiden efter år 1902 ändringar i vederbörande lönestater kunde anses böra ega rum, dervid tillika borde komma under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarne kunde undvaras.

Departementschefen har vidare anført, att det i berörda cirkulär uttalade omdöme, att under den tid, som förflutit efter dyrtidstilläggens beviljande, några afsevärda förändringar i lefnadskostnaderna icke syntes hafva inträdt, vunnit bekräftelse af en undersökning angående lefnadskostnaderna i Stockholm år 1901, som departementschefen vid slutet af samma år låtit verkställa. Denna undersökning hade egt rum enligt samma metod som den undersökning rörande samma ämne, som omförmäldes i bilagan till statsrådsprotokollet den 7 januari 1901, och med anlåtande af samma källor, som legat till grund för nämnda undersökning. Resultaten af den senast verkställda undersökningen framginge af följande tabell:

Lefnadskostnader i Stockholm år 1901.

	Medel- pris i kronor 1901	Nedanstående års priser i procent af medelpris 1876—1885		
		1901	1900	1899
<i>Årslön</i> för: kokerska	250.—	180	—	180
piga	180.—	171	—	171
<i>Medelhyresbelopp</i> pr rum	250.—	125	125	124
<i>Bränsle.</i>				
Ved: björk-..... famn à 4 kvm.	23.37	101	118	113
tall-..... »	16.88	113	117	118
gran-..... »	16.88	120	133	122
Gasverkskoks, okrossad ..... 1 hl.	1.13	115	128	102
<i>Lifsmedel.</i>				
Mjöl: hvetemjöl ..... 100 kg.	22.57	82	82	87
rågmjöl ..... »	15.02	98	106	107
rågsikt ..... »	19.43	92	90	100
Gryn: korn-..... »	20.60	99	103	99
kross-..... »	24.19	82	83	79
hel-..... »	23.95	96	98	90
hafre-..... »	24.95	95	100	93
Ärter: gula ..... »	16.47	92	110	102
gröna ..... »	20.84	93	108	121
Potatis..... 1 hl.	3.50	85	105	84
Spisbröd ..... 1 kg.	0.37	132	107	100
Fläsk: färskt ..... »	0.91	114	110	100
salt ..... »	1.20	135	130	112
Kött: ox-..... »	0.67	100	106	107
färskt får-..... »	0.92	111	104	102
salt får-..... »	0.84	131	119	117
kalf- (samt gödkalf-)..... »	0.86	123	123	113
Renstek: färsk ..... »	—	—	90	80
rökt ..... »	1.50	120	122	111
Höns ..... 1 st.	1.38	133	126	113

	Medel- pris i kronor	Nedanstående års priser i procent af medelpris 1876—1885		
		1901	1900	1899
Fisk: gädda ..... 1 kg.	0.90	132	134	134
abborre ..... »	0.73	114	142	117
hjel margös ..... »	1.54	175	167	164
salt lax ..... »	2.93	217	218	165
kabeljo-långa ..... »	0.41	117	131	129
norsk sill ..... 1 tunna	32.86	107	117	94
Smör: bords- ..... 1 kg.	2.13	98	102	95
mat- ..... »	1.82	114	110	111
Sötmjölksost ..... »	1.28	103	97	84
Mjolk: oskummad ..... 1 liter	0.15	94	94	88
skummad ..... »	0.04	50	63	50
Ägg ..... 1 tjog	1.11	98	104	102
Raffineradt socker ..... 100 kg.	54.74	63	66	65

Derefter meddelade departementschefen följande, i öfverensstämmelse med en vid ofvan omförmälda protokollsbilaga fogad tabell, uppställda redogörelse för

Riksmedelpris å nedanstående varor år 1901 enligt länens markegångstaxor litt. A.

	Riksmedel- pris i kronor	Nedanstående års priser i procent af medelpris 1876—1885		
		1901	1900	1899
Råg ..... 1 hl.	8.74	94	96	101
Smör ..... 1 kg.	1.83	114	110	108
Fläsk ..... »	1.00	118	112	98
Torrt kött ..... »	0.79	123	120	113
Oxe ..... 1 st.	116.50	115	115	106
Får ..... »	10.11	123	121	111
Höns ..... »	0.81	104	100	96
Ägg ..... 1 tjog	1.06	113	111	107
Strömming ..... 1 hl.	12.08	79	76	72
Lax ..... »	127.65	117	108	102
Torsk ..... »	15.57	94	96	84
Torr fisk ..... 1 kg.	0.59	134	123	114

Härefter yttrade departementschefen:

»Något skäl att från riket utom Stockholm införskaffa prisuppgifter utöfver dem, som framgå af förestående sammandrag af markegångstaxorna, har icke ansetts förefinnas, då man på grund af kända förhållanden icke haft anledning antaga, att prisvexlingarna under året egt synnerlig omfattning, utan torde prisuppgifterna från hufvudstaden i förening med markegångspriserna få anses meddela en tillräckligt tydlig bild af prisförhållandena i landet.

Såsom af de meddelade tabellerna framgår, har för en del varuslag inträdt någon nedgång i prisen, för andra någon stegring, utan att dock någon bestämd öfvervigt för den ena eller andra riktningen kan anses hafva gjort sig gällande. På det hela kunna lefnadskostnaderna sägas vara ungefär desamma, som voro rådande, då 1901 års Riksdag beviljade dyrtidstillägg för det året. Jag anser mig därför ega all anledning förorda, att Eders Kongl. Maj:t af den snart sammanträdande Riksdagen äskar dyrtidstillägg äfven för år 1902.

Att ifrågasätta någon ändring i de grunder för dyrtidstilläggens utgående, som af 1901 års Riksdag fastställes, saknar jag anledning. Endast ett par detaljändringar anser jag mig böra föreslå.

Det har anmärkts (jmför statsutskottets utlåtande n:o 11 vid 1900 års riksdag, sid. 12), att dyrtidstilläggen icke borde så anordnas, att en förryckning i de en gång fastställda lönestaterna uppkomme derigenom, att tjenstemän, hvilka af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen ansetts med afseende på tiensternas olika vigt och beskaffenhet eller med hänsyn till de dermed förenade göromålens större eller mindre mängd böra hänföras till olika grader eller löneklasser, skulle komma att uppbära lika aflöning. I detta afseende är utan tvifvel den fastställda aflöningsgränsen af 7,000 kronor, utöfver hvilken dyrtidstillägg icke åtnjutes, lyckligt funnen, i det att med densamma i allmänhet icke dylika förryckningar i lönestaterna uppkomma. Ett anmärkningsvärdt undantag härifrån förekommer emellertid. Expeditionscheferna i statsdepartementen (i utrikesdepartementet kabinetssekreteraren) äfvensom den i justitiedepartementet anstälde byråchefen för lagärenden, hvilkens ställning är fullt jemförlig med en expeditionschefs, åtnjuta hvar för sig i arfvode 7,500 kronor, deri, hvad benämde byråchef angår, inberäknadt hvad han uppbär å nedre justitirevisionens stat. Kansliråden och byråcheferna i departementen åtnjuta åter, sedan de efter 5 år intjenat sitt ålderstillägg, en aflöning af 7,000

kronor och med derå beräknadt dyrtidstillägg 7,500 kronor, eller sålunda, det senare inberäknadt, samma aflöningsförmåner som expeditionschefen. Med afseende på vigten och mängden af de göromål, som åligga expeditionschefen, kan redan enligt lönestaten skilnaden måhända anses vara väl ringa i den för honom och den för kansliråden fastställda aflöningen. Att denna skilnad, om ock endast provisionelt, alldeles utplånas, synes oegentligt, och jag anser mig därför böra förorda, att dyrtidstillägg må beredas äfven expeditionschefer samt byråchefen för lagärenden, naturligen under vilkor, i motsvarighet med hvad som gäller i fråga om öfriga tjänstemän, att deras sammanlagda inkomster af arbete år 1901 af vederbörande taxeringsmyndigheter icke uppskattats till högre belopp än 7,500 kronor. Ifrågasättas kunde, att expeditionscheferna borde beredas dyrtidstilläggsförmåner derigenom, att maximigränsen för den aflöning, som berättigar till dyrtidstillägg, i allmänhet uppflyttas från 7,000 kronor till 7,500 kronor, men då dermed dyrtidstillägg skulle komma att utgå i åtskilliga fall, der, med den i allmänhet bestämda begränsningen af denna förmån, ingen direkt anledning dertill föreläge, torde det vara att föredraga, att expeditionschefernas dyrtidstillägg bland bestämmelserna i ämnet särskildt omnämnas.

I mom. 4 af sagda bestämmelser stadgas, bland annat, att, der aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, dyrtidstillägg beräknas endast å den del deraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare vid universiteten och allmänna läroverken, i hvilkas aflöning ingå jemväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i mom. 3 sägs, bestämd att minst uppgå. Då vid universiteten finnas, utom lärare, äfven vissa andra tjänstemän, i hvilkas af Konung och Riksdag till siffran bestämda aflöningar ingår inkomst af donationer m. m., lärar omförmälda bestämmelse i mom. 4 böra tillämpas äfven på dessa tjänstemän; och med hänsyn till de allmänna grunder, på hvilka bestämmelserna om dyrtidstillägg äro fotade, synes hinder icke möta att utbetala sådant tillägg jemväl å den del af desse tjänstemäns aflöning, som icke utgår af statsmedel, men jag anser i hvarje fall ett förtydligande i denna punkt böra vidtagas.

Från åtnjutande af dyrtidstillägg skulle, i öfverensstämmelse med de af sistlidne Riksdag fastställda grunder, undantagas de tjänstemän och betjente, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete år 1901 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 (i ofvan omförmälda fall 7,500) kronor. Vid denna beräkning bör naturligen från

den uppskattade inkomsten afräknas det dyrtidstillägg, vederbörande må hafva under år 1901 uppburit.

De af 1901 års Riksdag för beredande af dyrtidstillägg anvisade anslag uppfördes med egenskapen af förslagsanslag å extra stat under vederbörande hufvudtitlar i 1902 års riksstat. På enahanda sätt torde dyrtidstilläggen för år 1902 böra uppföras i riksstaten för år 1903, dervid förutsättes, att Eders Kongl. Maj:t, om anslagen beviljas, anbefaller statskontoret att under år 1902 utbetala beloppen. De ifrågavarande förslagsanslagen torde få uppföras till enahanda belopp, med hvilka de äro upptagna i 1902 års riksstat, dock med undantag för dyrtidstilläggen under fjerde hufvudtiteln, beträffande hvilka påkallas ändring deraf, att underofficerare med vederlikar vid nästlidet års riksdag fått sina löneförmåner reglerade, och hvilket föranleder dertill, att anslaget under fjerde hufvudtiteln nu bör uppföras med belopp, som för vinnande derjemte af jemn slutsumma å anslagen under nämnda hufvudtitel upptages med 532,417 kronor.

Enligt det ofvan anförda skulle de grunder, efter hvilka dyrtidstilläggen för år 1902 skulle utgå, blifva följande:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

2:o Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjente, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 7,000 kronor; dock att dyrtidstillägg utgår till kabinetssekreteraren i utrikesdepartementet, expeditionscheferna i öfriga statsdepartement samt byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet, med iakttagande likväl af hvad i punkt c) stadgas;

c) de tjänstemän och betjente, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1901 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor eller beträffande kabinetssekreteraren samt bemålde expeditionschefer och byråchef till 7,500 kronor.

3:o Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjente, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Der aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra

medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del deraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten och lärare vid allmänna läroverken, i hvilkas aflöning ingå jemväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå. Dyrtidstillägg må äfven beräknas å sådan inqvarteringsersättning, som vid vissa arméns truppförband utgår af kommuners medel.

5:o) Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner:
lön;

tjänstgöringspenningar, deri inberäknadt häradsskrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar;

kontant bostads- och inqvarteringsersättning;

arfvode;

beklädnadsersättning vid armén och flottan;

med lön likstaldt lönetillägg; samt

dagaflöning vid armén och flottan.

6:o) Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nemligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, derest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o) Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

Uti sin åberopade framställning yttrar justitieombudsmannen, att några afsevärda förändringar i lefnadskostnaderna icke synts hafva inträdt under den tid, som förflutit efter beviljandet af dyrtidstillägg för nästlidet år, i följd hvaraf de skäl, som föranledde Riksdagen att anslå medel till sagda ändamål, fortfarande torde ega giltighet. Under antagande, att Riksdagen vore villig att bevilja de å justitieombudsmannens expedition anstälde tjänstemännen samma förmåner, som med anledning af lefnadskostnadernas stegring tillerkänts statens tjänstemän af motsvarande tjänstegrader, meddelar justitieombudsmannen, att för sådant ändamål enligt de år 1901 fastställda grunder ett anslag af 850 kronor för år räknadt skulle blifva erforderligt.

Uti den ofvan omförmälda, af herr A. H. Göthberg inom Andra Kam-maren väckta motionen erinras, hurusom under diskussionen i dyrtidstilläggs-frågan nästlidet år från flera håll uttalades betänkligheter mot att lösa denna fråga på sätt statsutskottet föreslagit, i hvad anginge de statstjenare, i hvilkas löner inginge bostads- eller boställsförmån in natura. Särskildt hade motionären påpekat, att en tjänsteman, som hade en inkomst af, exempelvis, 7,000 kronor af arbete och tjänst, och 4 à 5,000 kronors in-komst af kapital, skulle erhålla ett lönetillskott af 500 kronor, hvaremot den tjänsteman eller betjente, som hade en inkomst af 800 à 1,000 kronor jemte bostadsförmån in natura, icke erhöle sådant tillägg. Vidare anför motionären: »Vid våra allmänna läroverk skola rektorerna hafva fri bostad hvar och en af den stad, der hans läroverk ligger; detta prakti-seras dels så, att staden byggt ett till rektorsbostad afsedt hus, der rektorn bor, dels så, att staden utbetalar till rektorn ett hyresbidrag. Följden häraf blir enligt föregående Riksdags beslut härom, att, der staden byggt bostad åt rektorn, blir han utan dyrtidstillägg, men, der staden lemnar honom en fullt tillräcklig och mot den fria bostaden svarande kontant hyresersättning, får han sådant.

Då nu Kongl. Maj:t i sitt till innevarande års Riksdag framlagda förslag i denna del följt näst föregående Riksdags fattade beslut, har jag velat påpeka detta sakförhållande i förhoppning, att statsutskottet ville fästa sin uppmärksamhet derpå och vidtaga de ändringar, som äro högst af nöden, för att förslaget må blifva så rättvist som möjligt.

Synnerligen ömmande är det för de lägre tjänstemän och betjente, som drabbas utaf detta beslut, t. ex. våra banvakter, som i allmänhet äro lågt aflönade på grund af att de åtnjuta s. k. fri bostad.

Jag vet visserligen, att man visat på de höga bostadshyrorna i stor-städerna och menat, att den dyra tiden hufvudsakligen beror derpå. Så är dock ej förhållandet; af statistiken ser man nemligen, att en hel del lifsförnödenheter äfven stigit i pris. Dessutom hvad bostadshyrorna på landsbygden angår, så hafva de ej stigit i större proportion än lifsförnöden-heterna.

Emellertid då Kongl. Maj:ts proposition till 1901 års Riksdag angående dyrtidstillägg innehöll någon skilnad mellan dem, som åtnjuta bostads-förmån in natura, och dem, som hafva kontant ersättning, har jag ej velat förbise detta. Jag har nemligen tänkt mig, att Kongl. Maj:ts förslag så till vida bifalles, att tjänstemän och betjente, som hafva kontant inkomst intill 7,000 kronor, erhålla 10 procent till ett visst belopp (500 kronor),

samt att de, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura, erhålla 8 procent utaf lönen med samma begränsning och till ett belopp af 400 kronor.

Hvad nu beträffar dem, som jemte inkomst af arbete äfven hafva inkomst af kapital, och hvilka således ej äro i så stort behof af dyrtidstillägg, anser jag, att, då sammanlagda inkomsten af kapital och arbete uppgår till öfver 7,000 kronor, dessa ej böra hafva något dyrtidstillägg. En annan sak vore, om här föreläge en lönereglerying, men, då det nu endast gäller ett tillfälligt lönetillskott, borde man i första rummet taga hänsyn till *behofvet* af understöd.»

På grund af det anförda hemstälde motionären, att, i händelse Kongl. Maj:ts förslag till årets Riksdag om dyrtidstillägg för innevarande år åt en del af statens tjenstemän och betjente af Riksdagen bifölles, följande ändringar måtte i detsamma vidtagas:

»1:o)

a) Dyrtidstillägg utgår med 10 procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

b) De tjenstemän och betjente, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura, erhålla dyrtidstillägg efter 8 procent af den kontanta lönen, dock icke i något fall med högre belopp än 400 kronor.

2:o) Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantages:

a) Utgår.

(a) b) De tjenstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjenst för innevarande år jemte inkomst af kapital sammanlagdt uppgår till högre belopp än 7,000 kronor.

(b) c) De tjenstemän och betjente, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, eller af kapital och arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1901 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor.»

Herr O. E. Eklund i Stockholm har uti ofvannämnda motion anført, att genom Riksdagens nästlidet år fattade beslut, att dyrtidstillägg ej skulle tilldelas dem af statens embets- och tjenstemän, som hade förmånen af fri bostad i statens hus eller af staten förhyrd lägenhet, en mycket stor grupp af de mindre löntagarne, hvilka måhända vore i allra största behof af ett dyrtidstillägg, kommit att bli utan sådant, nemligen bland andra en stor del af de lägst aflönade vid statens jernvägar. Äfven om förmånen af fri bostad vore synnerligen afsevärd, borde det icke förbises,

att densamma ju toges i betraktande vid bestämmande af den kontanta lönen, hvilken derigenom kunde sättas så mycket lägre. Sålunda innehade många ordinarie betjente vid statens jernvägar en fast lön af endast 480 kronor om året, hvilket ju helt enkelt vore allt för ringa, om icke andra förmåner vore förenade med befattningen. Att de höga lefnadskostnaderna hårdast drabbade dem, som hade de lägsta lönerna, torde icke kunna bestridas. Denna sanning hade äfven erkänts i Norge, der dyrtidstillägg utginge med 50 kronor årligen till de jernvägsmän, som hade lägst 1,150 och högst 1,550 kronor, men med 100 kronor till alla dem, som tillhörde lägre löneklass. Vidare hade Norges storting beviljat ett årligt lönetillägg af 100 kronor till alla de i Kristiania boende jernvägsmän, hvilkas fasta aflöning icke öfverstege 1,200 kronor och som hade familj att försörja. De principer, som här lagts till grund för dyrtidstilläggets beviljande, funne motionären efterföljansvärda och hemstälde därför, att Riksdagen ville vid beviljande af dyrtidstillägg för innevarande år tilldela sådant äfven åt dem af betjente vid statens jernvägar, som åtnjöte bostadsförmån, men hvilkas fasta aflöning icke öfverstege 1,500 kronor.

Då utskottet nu går att yttra sig i denna fråga, anser sig utskottet böra till en början erinra derom, att Riksdagen uti skrifvelse den 12 april 1900 framhöll, att, derest Kongl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle finna vissa statens tjenare eller vissa grupper af statstjenare, hvilkas aflöning bestämts enligt äldre stater eller enligt stater uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvilkoren, en revision af desse statstjenares aflöningsförhållanden borde verkställas. Och Riksdagen uttalade tillika, att härigenom vunnes jemväl den fördel, att Riksdagen komme i tillfälle att, der löneförbättring ifrågasattes, taga under ompröfning, om och till hvilket belopp sådan kunde anses vara af förhållandena i hvarje särskildt fall betingad. Beviljandet af ett dyrtidstillägg kunde dessutom skapa svårigheter vid pröfning af frågan om lönereglering för de stater, rörande hvilka utredning för sådant ändamål då påginge. Samma mening omfattades också af nästlidet års statsutskott, som tillade, att då en sådan utredning påginge beträffande flere bland de större staterna, borde denna utredning jemväl afse möjligheten af förenklingar i administrationen och eventuel indragning af tjenster, som genom förändrade anordningar skulle kunna undvaras.

Under åberopande af hvad 1900 års Riksdag och nästlidet års statsutskott sålunda anfört, finner sig utskottet nu böra ytterligare betona, att den enda fullt tillfredsställande lösningen af denna fråga är att vinna på den sålunda antydda vägen, och utskottet anser förty, att dyrtidstillägg i hvarje händelse icke bör ifrågasättas för stater, som efter inträdet af den fördyrade tiden undergått reglering. Endast under förutsättning, att vid de förslag till nya stater, som komma att under de närmaste åren Riksdagen föreläggas, löneregleringarna komma att blifva verkliga tiensteregleringar och icke endast löneförhöjningar, läser Riksdagen vara villig att tillmötesgå krafven på löneförbättring, der sådan verkligen visas vara af behofvet påkallad.

Då emellertid Kongl. Maj:t nu å nyo för Riksdagen framlagt förslag om ett dyrtidstillägg, som innebär en allmän höjning af vissa statstjenares löneförmåner, och samtidigt förelagts Riksdagen flere löneregleringsförslag under uttalande, att dyrtidstillägg jemväl för framtiden skulle till löntagare å de nyreglerade staterna utgå, har utskottet ställt sig synnerligen tveksamt gent emot detta dyrtidstilläggsförslag, då utskottet — som visserligen icke kan förneka, att den fördyrade tiden ännu fortfar — befarar, att, genom ett år efter år återkommande dyrtidstillägg, ett lönetillskott, beräknadt efter viss procent å aflöningen och utan hänsyn till Riksdagens upprepade gånger uttalade önsknningar om en verklig tienstereglering, blifver för framtiden konstant.

Då utskottet emellertid icke ansett sig kunna motsätta sig dyrtidstillägg för innevarande år, har detta skett endast under förutsättning, att för framtiden dyrtidstillägg icke ifrågasättes för tjenstemän och betjente, hvilka uppbära aflöning från stater, hvilka ny- eller omreglerats efter det dyrtidstillägg börjat att af Riksdagen beviljas.

Hvad derefter angår Kongl. Maj:ts förslag om, att rätten till dyrtidstillägg skulle undantagsvis utsträckas till expeditionscheferna i statsdepartementen samt kabinettssekreteraren i utrikesdepartementet och den i justitiedepartementet anstälde byråchefen för lagärenden, oaktadt dessa uppbära en sammanlagd kontant lön, som öfverstiger 7,000 kronor, kan detta förslag icke af utskottet biträdas, när detsammans antagande skulle såsom oundgänglig konsekvens föra till erkännandet af dyrtidstillägg åt jemväl åtskilliga andra statstjenare, hvilkas kontanta lön uppgår till högre belopp än 7,000 kronor. Departementschefen har visserligen uti sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrat, att för expeditionscheferna funnes en direkt anledning till ett undantag derutinnan, att kansliråden och byrå-

cheferna i departementen åtnjuta, sedan de efter 5 år intjenat sitt ålders-tillägg, en aflöning af 7,000 kronor och med derå beräknadt dyrtidstillägg 7,500 kronor eller sålunda, det senare inberäknadt, samma aflönings-förmåner som expeditionschefen, hvarjemte departementschefen antydt, att med afseende på vigten och mängden af de göromål, som ålåge expeditionschefen, kunde redan enligt lönestaten skilnaden måhända anses vara väl ringa i den för honom och den för kansliråden fastställda aflöningen. Utskottet, som visserligen icke anser det under alla förhållanden vara oegentligt, att en högre stald, men yngre tjänsteman under någon öfvergående tid åtnjuter lägre aflöning än en äldre, ehuru lägre stald tjänsteman, har uti detta uttalande till statsrådsprotokollet funnit ett ytterligare stöd för sin här ofvan uttalade uppfattning, att en tillfredsställande lösning af denna dyrtidstillägsfråga endast kan vinnas genom en verklig tjänstereglering, dervid jemväl andra synpunkter än en fördyrad tid tagas under ompröfning. Och utskottet anser sig derjemte böra erinra, att, derest vigten och mängden af de göromål, som åligga vederbörande tjänstemän, skulle läggas till grund för dyrtidstilläggens utdelande, högst väsentliga rubbningar i de af Riksdagen sistlidet år antagna grunder skulle varda erforderliga.

Mot öfriga af Kongl. Maj:t föreslagna tillägg till berörda grunder har utskottet intet att erinra.

Beträffande derefter hvad herr Göthberg uti sin ofvananförda motion yttrat, får utskottet till en början erinra derom, att statsutskottet vid nästlidet års riksdag efter granskning af den utredning, som af Kongl. Maj:t då framlades beträffande prisstegring å vissa lifsförnödenheter och andra tillgängliga uppgifter i berörda hänseende, fann, att denna prisstegring förnämligast afsett bostadshyror. Utskottet yttrade, att förmånen af fri bostad in natura, såväl då den funnes inberäknad i normallön som eljest, måste betraktas såsom en så afsevärd fördel, att de tjänstemän och betjente, hvilka deraf vore i åtnjutande, tydligen redan vore framför sina i öfrigt jemnställda kamrater så gynnade, att de i högre grad, än det kongl. förslaget innebure, måste från de senare särställas. Nyssnämnda förslag innefattade, att statstjenare, hvilka vore i åtnjutande af fri bostads- eller boställsförmån, skulle erhålla tio procents dyrtidstillägg, under det att de statstjenare, som icke vore i åtnjutande af sådan förmån, skulle undfå ett dyrtidstillägg, beräknadt efter femton procent.

Då utan gensägelse den prisstegring å lifsförnödenheter, som under senare år egt rum, i långt öfvervägande grad träffat bostadshyror, och

då dessa, enligt allmänt kända förhållanden, spela en så väsentlig roll i ett hushåll, att, om man sammanräknar samtliga för hushållet nödvändiga utgifter, bostadshyran måste beräknas deri ingå med omkring en femtedel, inses häraf med lätthet, hvilken afsevärd fördel det för en tjänsteman innebär att i en tid af stegrade hyror åtnjuta fri bostad.

Det hyresbidrag, som i vissa lönestater blifvit bestämdt att utgå till en del tjänstemän, hvilka icke innehafva bostad in natura, har till beloppet bestämts under en tid, då lägre hyror än nu varit gällande samt med hänsyn till dessa lägre hyror. Det kan därför icke innebära någon orättvisa mot de tjänstemän, hvilka genom att de innehafva bostad in natura äro oberoende af hyresstegringen, att de med dem i öfrigt likstälde tjänstemännen få sitt hyresbidrag genom dyrtidstillägg i någon mån regleradt till större öfverensstämmelse med de höjda hyror, som efter tiden för hyresbidragsbeloppets bestämmande måste af dem erläggas. Hvad särskildt de af motionären omnämnda banvakterna beträffar, hafva visserligen deras löner blifvit bestämda jemväl med hänsyn dertill, att de åtnjuta fri bostad, men å andra sidan hafva deras löner successivt reglerats under senaste åren, hvadan mindre behof af dyrtidstillägg torde för dem förefinnas än för många andra statstjenare, hvilkas löneförhållanden icke reglerats på längre tid.

Motionären har äfven erinrat om den hyresersättning, som i vissa fall utgår till rektor vid allmänt läroverk, och yttrar derom, att »rektorerna skola hafva fri bostad hvar och en af den stad, der hans läroverk ligger; detta praktiseras dels så, att staden byggt ett till rektorsbostad afsedt hus, der rektorn bor, dels så, att staden utbetalar till rektorn ett hyresbidrag. Följden häraf blir, enligt föregående Riksdags beslut härom, att der staden byggt bostad åt rektorn, blir han utan dyrtidstillägg, men der staden lemnar honom en fullt tillräcklig och mot den fria bostaden svarande kontant hyresersättning, får han sådant».

Utskottet har visserligen funnit det i någon mån tveksamt, huruvida rektorer vid allmänt läroverk öfver hufvud borde tillerkännas dyrtidstillägg, då desse i allmänhet skola, enligt i allmän författning gifna bestämmelser, »af stadens medel åtnjuta antingen embetsgård eller en efter deras samhällsställning och värdighet samt ortens förhållanden afpassad årlig hushyra». Denna hushyra bör nemligen, enligt författningens andemening, utgöra full ersättning för de utgifter, rektor måste underkasta sig för hyra af bostad. Men då man väl i allmänhet får antaga, att denna hyresersättning i de fall den utgår blifvit bestämd under en tid, då hyror

voro lägre än hvad nu är fallet, har utskottet icke ansett sig böra för rektorerna göra ett undantag från den allmänna regeln.

Herr Göthberg har vidare föreslagit, att från dyrtidstillägg skulle undantagas icke blott de tjänstemän med en lägre statslön än 7,000 kronor, hvilkas inkomst af arbete för nästföregående året öfverstigit nämnda belopp, utan jemväl de, hvilkas sammanlagda inkomst af kapital och arbete uppgår till öfver 7,000 kronor. Då emellertid dyrtidstillägget är afsedt att vara ett efter tidsomständigheterna afpassadt *tillägg till lönen*, och lön bör normeras icke efter personliga förmögenhetsförhållanden, utan efter arbetets kvantitet och kvalitet, har utskottet ansett sig lika litet vid bestämmande af grunderna för utdelande af detta lönetillägg som vid hvarje annan lönereglering böra taga hänsyn till vederbörande tjänstemans privat-ekonomiska förhållanden, hvilka för öfrigt icke alltid få det rigtiga uttrycket vid bestämmandet af bevillningen för inkomst af kapital.

Hvad herr Göthberg föreslagit kan sålunda icke biträdas af utskottet, som, på grund af hvad nyss yttrats om fördelen för tjänstemän och betjente att vara i åtnjutande af fri bostad in natura, icke heller kan tillstyrka bifall till den af herr O. E. Eklund från Stockholm väckta motionen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa:

I) att Riksdagen, i anledning af hvad Kongl. Maj:t under 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarne föreslagit i fråga om beviljande af anslag till dyrtidstillägg, och med afslag å herrar Göthbergs och Eklunds i ämnet väckta motioner, må, för beredande af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjente inom de olika departementen jemte dertill hörande embetsverk, kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat för år 1903 anvisa särskilda förslagsanslag till följande belopp, nemligen:

under andra hufvudtiteln kronor	80,000:—
» tredje »	4,200:—
» fjerde »	532,417:—
» femte »	170,000:—
» sjette »	1,200,000:—
» sjunde »	200,000:—
» åttonde »	450,000:—
» nionde »	85,000:—

att utbetalas med iakttagande, att för beräkning af dyrtidstillägg skola gälla följande grunder:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å konstant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

2:o Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjente, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 7,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjente, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1901 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor;

d) de tjänstemän och betjente, hvilkas aflöningsförmåner vid nästlidet års riksdag ny- eller omreglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

3:o Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjente, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Der aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del deraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten och lärare vid allmänna läroverken, i hvilkas aflöning ingå jemväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå. Dyrtidstillägg må äfven beräknas å sådan inqvarteringsersättning, som vid vissa arméns truppförband utgår af kommuners medel.

5:o Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner:

lön;

tjänstgöringspenningar, deri inberäknadt härads-skrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar;

kontant bostads- och inqvarteringsersättning;

arfvode;

beklädnadsersättning vid armén och flottan;

med lön likställdt lönetillägg; samt

dagaflöning vid armén och flottan.

6:o) Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nemligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, derest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o) Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

II) att dyrtidstillägg i enlighet med de af utskottet föreslagna grunder jemväl må för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa;

III) att, i anledning af hvad justitieombudsmannen föreslagit, Riksdagen må, för beredande af dyrtidstillägg enligt ofvanstående grunder åt tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen, för år 1902 anvisa ett belopp af 850 kronor, att utbetalas af riksgäldskontoret.

Stockholm den 4 april 1902.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.

Reservationer

af herrar *P. Pehrson, N. Boström, A. Göransson, O. Larsson, D. Persson, S. O. Nylander, J. A. Sjö, G. Odqvist, A. Petersson* och *O. Anderson*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Då utskottet nu går att yttra sig i denna fråga, anser sig utskottet böra till en början erinra derom, att Riksdagen uti skrifvelse den 12 april 1900 framhöll, att, derest Kongl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle finna vissa statens tjenare, eller vissa grupper af statstjenare, hvilkas aflönningar bestämts enligt äldre stater eller enligt stater uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvilkoren, en revision af dessa statstjenares aflöningsförhållanden borde verkställas. Och Riksdagen uttalade tillika, att härigenom vunnes jemväl den fördel, att Riksdagen komme i tillfälle att, der löneförbättring ifrågasattes, taga under ompröfning, om och till hvilket belopp sådan kunde anses vara af förhållandena i hvarje särskildt fall betingad. Beviljandet af ett dyrtidstillägg kunde dessutom skapa svårigheter vid pröfning af frågan om lönereglering för de stater, rörande hvilka utredning för sådant ändamål då påginge.

Riksdagen — som på grund af hvad sålunda och i öfrigt anförts icke fann sig kunna bifalla Kongl. Maj:ts förslag om dyrtidstillägg för år 1900 — afsåg utan tvifvel med dessa uttalanden att för framtiden afböja hvarje förslag om löneförbättring i sådan form.

Då emellertid denna fråga å nyo förelades Riksdagen nästlidet år, var det först efter mycken tvekan och meningsskiljaktighet, som statsutskottet tillstyrkte och efter gemensam votering som Riksdagen biföll dyrtidstillägg för år 1901, ehuru i väsentligt förminskad omfattning. Utskottet vidhöll den af 1900 års Riksdag uttalade mening samt tillade, att den af Riksdagen begärda utredningen jemväl borde afse möjligheten af förenklingar i administrationen och eventuel indragning af tjenester, som genom förändrade anordningar skulle kunna undvaras.

Riksdagens år 1900 uttalade mening, att beviljandet af dyrtidstillägg kunde skapa svårigheter vid pröfning af frågan om löneroglering för de stater, rörande hvilka utredning för sådant ändamål då påginge, har vid innevarande riksdag till fullo besannat sig, i det att Kongl. Maj:t å nyo framlagt förslag om ett dyrtidstillägg, som innebär en höjning öfver hufvud af vissa statstjenares aflöningsförmåner *samtidigt dermed* att vidt- omfattande lönerogleringsförslag förelagts Riksdagen under uttalande, att dyrtidstillägg jemväl för framtiden skulle till löntagare å de nyreglerade staterna utgå.

Härtill kommer, att Kongl. Maj:t uti ofvan åberopade cirkulär den 25 oktober 1901 anbefalt samtliga embetsverk och myndigheter att inkomma med förslag till ändringar i vederbörande lönestater i syfte att tillgodose ett eventuelt behof af dyrtidstillägg »på ett mera stadigvarande sätt än genom ett år för år beviljadt dyrtidstillägg».

Visserligen äro vederbörande embetsverk och myndigheter anbefalda att vid framställandet af sina förslag taga under öfvervägande, »huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle må kunna beredas till indragning af tjenster, som genom de förändrade anordningarne kunde undvaras». Men då någon gemensam plan för dylika anordningar icke blifvit af Kongl. Maj:t åvägabragt, kan icke förutses, i hvad mån de förslag, som framställas, komma Riksdagens önskningsar till mötes.

På det att emellertid Riksdagen må vid pröfningen af de sålunda väntade lönerogleringsförslagen kunna, oberoende af ett år efter år beviljadt dyrtidstillägg, egna uppmärksamhet åt andra med hvarje lönerogleringsfråga nära samband egande förhållanden — exempelvis extra inkomster i och utom tjensten, redan nu i förhållande till tienstens beskaffenhet tillräckliga aflöningsförmåner m. m. — anser utskottet försigtigheten bjuda, att föreliggande förslag om dyrtidstillägg icke af Riksdagen bifalles, helst prisstegringen otvifvelaktigt nu kan anses hafva nått sin höjd och en återgång till lägre priser kan emotses såsom nära förestående.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa:

I) att Riksdagen icke må bifalla vare sig hvad Kongl. Maj:t under 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarne föreslagit i fråga om beviljande af anslag till dyrtidstillägg eller hvad i herr Göthbergs och herr Eklunds ofvannämnda motioner blifvit i samma ämne föreslaget;

II) att Kongl. Maj:ts förslag om dyrtidstillägg å tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa jemväl må af Riksdagen afslås; samt

III) att justitieombudsmannens ofvan omförmälda framställning icke heller må vinna Riksdagens bifall.»

Det skulle här antecknas, att herr *C. Persson* icke deltagit i förestående ärendes slutbehandling inom utskottet.

Likaledes skulle antecknas, att herr *H. Andersson* icke närvarit inom utskottet vid detta ärendes behandling.

Rättelser

till statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *sjette* hufvudtitel.

Sid. 46, rad 7 nedifrån

står: till 55,000 kronor

läs: till 155,000 kronor

Sid. 95, raderna 7--9 uppifrån

står: a) Telegrafstyrelsen . . . . .

b) Distriktsförvaltningarna . . . . .

c) Stationerna . . . . .

läs: 1:o) Telegrafstyrelsen . . . . .

2:o) Distriktsförvaltningarna . . . . .

3:o) Stationerna . . . . .

Sid. 95, rad 15 nedifrån

står: Omkostnadsstaten

läs: C) Omkostnadsstaten

Sid. 109, rad 5 uppifrån

står: byggnaderna

läs: byggnaden

Sid. 110, rad. 12 uppifrån

står: med bifall till

läs: i anledning af
